

ETUDES

<i>Jarošlav Dřimal</i> , Recherches historiques à la Faculté des Lettres de l'Université à Brno dans les années 1920-1945	9-34
<i>Věra Bedáňová</i> , Les débuts des écoles secondaires de jeunes filles à Brno	35-55
<i>Milena Plodrová</i> , Les imprimeurs de Brno au 17 ^e et au 18 ^e siècle	56-80

ARTICLES

<i>Milada Mušilová</i> , Préparatifs et solennisation du 28 octobre 1939 à Brno	81-90
<i>Jiří Jiráček</i> , Le marché des produits agricoles à Brno au milieu du 19 ^e siècle	91-97
<i>Bohislava Štastná</i> , Les camps militaires près de Tuřany	98-103
<i>Vladimír Voldán</i> , Le voyage de l'intendant de la cour Morgenaller dans le Midi et l'Ouest de l'Europe	104-115
<i>Josef Štejšek</i> , Participation des bourgeois de Brno à l'administration des finances des directeurs moraves	116-125
<i>Rostislav Vermonček</i> , Zďárce, village inconnu dans le domaine de Deblin appartenant à la ville de Brno	129-136
<i>Václav Richter</i> , Recherches sur l'origine de quelques villes de Moravie	137-149

MATĚRIÁLU X

<i>Bohumil Samek</i> , Sources de l'histoire de la sculpture baroque à Brno	150-158
<i>Jan Skutil</i> , Toponymie de Brno au XIV ^e siècle	159-170
<i>Vladimír Lesák</i> , Document touchant la candidature du parti social-démocrate à Brno dans les élections de 1897	171-172
<i>Vlasta Šteblová</i> , Matériaux ethnographiques dans les illustrations des manuscrits du 14 ^e siècle jusqu'au 16 ^e siècle, se trouvant dans les archives et la Bibliothèque scientifique d'État à Brno	173-180

PUBLICATIONS ET INFORMATIONS

<i>Milada Mušilová</i> , Les revues d'histoire à Brno en 1966	181-184
<i>Jiří Jiráček</i> , Les archives d'État à Brno. Guide des fonds d'archives, Tome 3	185

HISTORICKÉ BĀDÁNĪ NA FILOSOFIKĚ FAKULTĚ
BRNĚNSKĚ UNIVERSITĚ V LEFKCH 1920 AŽ 1945

Jarošlav Dřimal

K PĀDESĀTĚMU VĚROCI UNIVERSITĚ

Tato studie byla napsána pro sborník o vědecké práci univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, vydaný k jejímu padesátému výročí, vyšla ve sborníku francouzsky a pro nedostatek místa musila být o třetinu zkrácena.¹⁾ Aby byla přístupna i čtenářům, kteří nemají po ruce univerzitní sborník, tisknu ji nezkratečně v českém znění. Poněvadž šlo o pomocných vědách historických je v univerzitním sborníku zpracována samostatně, neobsahuje mŕiž článků ocenění prací z diplomatiky, paleografie, sfragistiky, numismatiky a chronologie a nevyšimá si studii, které profesori pomocných věd historických věnovali československému a jiným dějinám. Historická vědecká práce na filosofické fakultě brněnské univerzity spočívala do roku 1945 na šesti profesorech. První tři byli jmenováni 9. srpna roku 1920, když po založení univerzity začala fakulta svou činnost. Byli to řádní profesori všeobecných dějin Bohumil Návraší (1870-1936) a Julius Gliecklich (1876-1950) a řádný profesor československých dějin Rudolf Urbánek (1877-1962).

K uvedeným třem profesorům přibyl později František Hrubý (1887-1943), habilitovaný v Brně 4. června 1924 z československých dějin a jmenovaný 31. března 1931 bezplatným mimořádným profesorem, 13. srpna 1936 bezplatným řádným profesorem a 14. srpna 1937 řádným profesorem všeobecných dějin západoevropských středního věku. Dne 29. března 1926 se stal mimořádným profesorem starověkých dějin Vladimír Groh (1895-1941), od 31. března 1931 řádný profesor, a konečně 1. října 1935 byl ustanoven mimořádným profesorem slovanických dějin Josef Macurek (narozený roku 1901).

Všichni profesori historie mohli při svém jmenování na filosofické fakultě pokračovat na rozsáhlou vědeckou činnost, na kterou při své akademické dráze organicky a plynule navázali. Proto je třeba při zkoumání, jak vědecké bádání o dějinách na filosofické fakultě brněnské univerzity přispělo k poznání minulosti, přihlídnout i k publikacím, které otišli před svým příchodem na vysokou školu v Brně.

Návraší zemřel 2. července 1936, František Hrubý 10. února 1943 a Vladimír Groh padl pro svou odbojovou činnost vystřelil popravci čety 30. září 1941 jako jeden z prvních v Brně za zbešlého řádění nacisti po příchodu válečného zločince

1) Historiographie dans les années 1920-1945. Universitas Brunensis (Brno 1968), str. 88-105.

Reinharda Heydricha do okupovaného Československa. Spadá tedy celé působení Navrátila, Hrněho a Groha do údobí před rokem 1945. Glücklich zemřel 28. září 1950 a Urbánek 26. července 1962, oba již po svém odchodu roku 1946 a 1950 na odpočinek, ale jejich práce publikované po roku 1945 byly z valně větší napsány před osvobozením republiky, navazují organicky na jejich starší vědecké bádání a tkví svými kořeny tak v dobách jejich působení na filozofické fakultě, že je o nich třeba pojednat v úseku vyhrazenem první periodě práce na brněnské univerzitě, nemá-li z ní být neorganicky vytržena jedna důležité část.

Jinak je tomu u Josefa Macuřky, před rokem 1945 nejmladšího člena historického kolegia filozofické fakulty. Ten rozvinul po osvobození Československa rozsáhlou a vysoce záslužnou vědeckou, publikační a organizační činnost, která ještě ani zdaleka není ukončena, a proto na tomto místě budou zhodnoceny jenom jeho studie otištěné do roku 1945. Pozdější jeho práce a rozsáhlé organizační úsilí věnované poznání našich a slovanských dějin nejsou v této studii zmíněny.

I. STAROVĚKÉ DĚJINY

Vědecké bádání, kterým přispěla filozofická fakulta k objasnění starověkých dějin, je spojeno téměř výhradně se jménem Vladimíra Groha. Týká se širokého úseku nejstarších dějin Říma, ústavních zařízení, epigrafických prací o římských dějinách, římských osad v Československu, řeckých dějin, řecké filozofie, antických náboženství, synthetických studií o starověkých dějinách a příruček pro vysoké i střední školy.

Nejstarší dějiny Říma byly středem Grohova badatelského zájmu v prvním desetiletí jeho vědecké dráhy. Opiral se při jejich studiu o podrobnou znalost pramenů, dokonale zvládnutí literatury, pronikavý kritický posteh a nemalou kombinaci schopnost. Je možné, že všude nedošel ke konečnému řešení, ale praxe vidělné k němu podstatně přispěl. Pronikl na mezinárodní forum, hájil na něm úspěšně výsledky české vědecké práce o římských dějinách, navázal styky s italskými učenými a zůstal s nimi v trvalém spojení.

O starší době Latia osídleného již prehistorické době, psal Groh v pojednáních *Latium* v době praehistorické a *Spony* v římských hrobech na Foru (Obzor praehistorický 3/1924 a 4/1925; dále *Obz.* Praeh.). Počátkům Říma, jeho původnímu historickému vývoji a rekonstrukci nejstarších dějin je věnována kniha *Rim*, Studie o jeho počátcích (Praha 1923). Výsledky bádání, k nimž Groh došel, opakoval italsky ve zhuštěné zkratce I primordi di Roma (Rendiconti della Pontificia Accademia Romana di archeologia 3/1925; dále RAL). O archeologické výzkumy je o přeno pojednání *Nejstarší římské hradby* (Listy filologické 56/1929; dále LF), jehož hlavní myšlenky byly zpřístupněny cizincé pod titulem *La storia primitiva del Cernalo* (Aethaenum 7/1927). Římským dějinám z konce království jsou věnovány *Konec římského království* (LF 51/1924), *Servio Tulio* (Historia 2/1928) a *La cacciata dei re romani* (Aethaenum 6/1928).

Groh nerveji římské literární tradici, bystře se snaží proniknout k jádru pravdy o velmi nejistých věcech a v mnohém sleduje způsob bádání, kterého užíval jeho italský učitel Ettore Pais. Dovedl se však vyhnout Paisovým krajnostem v odnímtí písemných pramenů, neboť nikdy nezapomněl na kritickou ukázněnost a vědeckou vyrovnanost školy Josefa Krále, ze které vyšel.

Politické, hospodářské a společenské dějiny starého Říma doplňoval Groh pracemi o ústavních římských zařízeních. Jíz v semináři Josefa Krále vznikla *Transitio ad plebem* (LF 43/1916) o plebejském tribunátu, propracovaná později studiem *Plebejský tribunát* (Sborník prací filozofické univ. prof. Frant. Grohovi k šedesátým narozeninám, Praha 1923), *Potestas sacrosancta plebejských tribunů* (VKČSN, třída I, roč. 1922-1923), *La Transitio ad plebem di P. Clodio* (Studi in onore di P. Bonfante, Vol. III/1929, Pavia) a *Potestas sacrosancta dei tribuní della plebe* (Studi in onore di Salvatore Riccobono, Vol. II/1932).

Důležité římské instituce se týkala stat *Kalendri snum římský* (LF 46/1919) a uchovávání písemných památek si všimají *Archivy u Raku a Římanů* (Cas. arch. školy 2/1924). Groh záhy osvědčil podrobné znalosti římské ústavy a proto není divu, že mu byl svěřen čestný úkol přípravě k vydání knihy jeho učitele Josefa Krále, *Státní zřízení římské* (Praha 1921).

Nemalou pozornost věnoval Groh epigrafickým pramenům o římských dějinách. Epigrafický pramen o Augustově tribunské moci je zhodnocen v *Monumentum Aulocheum* (LF 60/1933). *La colona di Traiano* (RAL 6/1925) interpretuje nápis na podstavě Trajanova sloupu, jehož sporný výklad byl přednětem Grohova kritického zájmu již v knize *Rim*. *Fasti coloniae Ostiensis* (LF 47/1920) vysvětlují zlomek municipálních fastů z doby vlády Klaudiovy a výsledek jejich zkoumání byl zpřístupněn italským badatelům ve zhuštěné eseji *Intorno al nuovo frammento epigrafico della cronaca municipale di Ostia* (Bulletino della Commissione Archeologica comunale in Roma 46/1920; dále BCA).

Poznanky získané monografiemi a rozšířené o pečlivé studium bohaté domácí i cizí literatury uložil Groh v synthetickém díle *Stary Rim* (Praha 1931). Je to nejrozsáhlejší a nejrůznovější Grohova kniha s promyšleným a souborným poučením o státním a soukromém životě antického Říma, nejlepší, jaké bylo do té doby v české literatuře podáno, v němž schází jenom kapitola o výtvárném umění. Všestrannému Grohovu zájmu neustý ani římské osady na území republiky. Upozornil na ně ve statích *Římská osada u Mušova* (Obz. Praeh. 7/8, 1928), *Les Restes du limes Roman en Tchécoslovaquie* (Eos 32/1929) a *Una recente scoperta di monece imperiali romane in Cecoslovacchia* (Roma 12/1934).

Méně pozornosti než římským dějinám věnoval Groh řecké historii a jeho monografické studie o řecké minulosti se opírají hlavně o rozbor epigrafických pramenů. Sdružení panionské (LF 44/1917) vzniklo již v epigrafickém semináři *Františka Groha* a našlo pokračování v článcích *Přispěvky k dějinám amfikyonie dělské* (LF 49/1922) a *Atene e Delo* (Aethaenum 10/1932). Tři kritické rozborby nazvané *Kyrenská ústava* (LF 54/1927), *Il diagramma cirenaco* (Historia 1/1927, ve 3. stol. př. n. l. Synthetický obraz podává kapitola *Agátrní poměry a problémy v antice*, napsaná do souborného díla *Doba hellenistická*, které Groh vydal společně s K. Srohodou a J. Dobášem (Praha 1928).

Dobře filozofické školení osvědčil Groh v nutné psané studii *Počátky řecké filozofie*, zařazené do knihy *Řeckí filosofové a mystici*, která vznikla spoluprací v Groha, Fr. Novotného, K. Srobody, O. Jiráňho a V. Hoppeho a dočkala se r. 1926 a 1946 dvou vydání. Samostatně zpracoval Groh knížku *Sofistické hnutí ve starověku* (Praha 1927).

Na okraji filozofických studií vznikla tři pojednání o antických náboženstvích, která v ničem nezapřela atheistickej postoj jejich autora. Jsou to řídké oběti u Římanů (LF 59/1932) s důkazem, že Římané kdysi obětovali svým bohům i lidi,

jehož výtah byl otištěn italsky v *Athenaeum* 11/1933, a dvě kratší stati *Mithraismus* a *Manichejsví* (*Věda a život* 3/1937 a 6/1940).

Pro potřeby vysokoškolských studentů Groh napsal *Starověk I. Dějiny Blízkého východu a řeckých počátků* (Praha 1935). Všímal si dějin Egypta, Přední Asie, hlavně vývoje sumerského, akádského, babylonského, syrského, perského a izraelského, a potom přešel k oblasti egejské a řecké až do r. 500 př. n. l. Nestudoval prameny, ale opíjel se o podrobnou znalost literatury, která mu dovolila natrhnout barvitý profil politických, hospodářských, společenských a kulturních dějin, aniž by se snažil o nová řešení.

Středním školám byla určena nabadává stať *Latinská čerba na reformním reálném gymnáziu* (Střední škola 4/1924) a edice *Titus Livius, Výbor z jeho dějin, I. Text, II. Poznámky* (Praha 1924 a 1925). Vítanou středníškolskou učebnicí byl *Život ve starém Římě* (Praha 1936, 1937 a 1939), vydaný třikrát v necelých třech letech a roku 1967 G. Hejzlarem.

2. ČESKOSLOVENSKÉ DĚJINY

K českým dějinám se Vladimír Groh obrátil knižkou *Ústava svatováclavská, pravda a legenda* (Brno 1928), v níž se snad až hypokriticky stavěl proti významu knižete Václava a proti oslavám chystaným k miléniu jeho smrti. Jinak je založena působivá esej Rudolfa Urbánka *Svatý Václav a jeho úcta* (Brno 1930), v podstatě rozšířená přednáška přednesená 25. listopadu 1929 v universitní aule o slavnosti schůzi pořádané na paměť tisíciletého výročí Václavova tragického skonu, mohutná zkratka zakončená pathosem básnického vzletu.

Urbánek se při shromažďování materiálu k své přednášce dostal do úzkého kontaktu s Kristiánovou legendou a s ostatními legendami o Václavovi a o jeho bábě, kněžně Ludmíle, a na sklonku své vědecké dráhy i života se ve čtyřicátých letech ponořil do jejich hlbokého a všestranného studia a rozboru. Jeho prvním výsledkem byla stať *Ke spou o legendu Kristiánovu* (*Věstník ČAV* 55/1946), za níž nasledovalo rozsáhlé čtyřsvazkové dílo *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend lidumilských a václavských a její autor* (Praha 1947–1948).

Urbánek v něm nesouhlasil s názorem, že Kristiánova legenda je dílem 10. století, který pronesl kdysi Josef Pekař, ale uznává její starou předlohu, hledá autora konečného znění legendy v břeunovském opavovi Bavorovi z Nečtin z počátku 14. věku. Pro své tvrzení snesl mnoho závazných poznatek, které mocně otiřasají četnými soudy pronášenými do té doby o Kristiánovi a o ostatních lidumilských a václavských legendách, dávají látku k uslovenému přemýšlení a ukazuje, že poprvé od doby, co se ozvaly hlasy mluvící proti Pekařovu pojetí o pravosti legendy, bylo kritický sáhnuto na samé kořeny důkazu o jejím vřození do 10. století. Urbánkovy these vyvolaly čtené kritiky a polemiky, proti nimž se Urbánek několikrát bránil a v četných důležitých bodech také ubránil, ale nezdá se, že by si ve svém hlavním názoru na Kristiána odnesl palmu vítězství.

Jiné důležité otázky českých dějin raného feudalismu si všiml František Hrubý ve své disertaci *Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. do konce XII. stol.* a jeho poměci ke státu (*Český časopis historický* 22/1916 a 23/1917; dále ČČH). Mnohé výrovy Hrubého byly časem opraveny a doplněny, ale jádro výsledků, k nimž došel, podleželo dosud svou platnost, a to je nepochybně nejlepší svédectvím o kvalitách jeho práce.

Profesoři, jejichž činnost sledujeme, jiné práce o úseku české historie od 11. do konce 14. století nepublikovali. Za to však Urbánek a Josef Maciurek věnovali mnoho pozornosti slavnému údobí českých dějin, husitské revoluci. O výsledcích Maciurkova vědeckého bádání se zminím na jiném místě v souvislosti s jeho stovpavním vztahem k východní Evropě. Urbánkovy studie o husitství se seskupují kolem osmi ústředních okruhů: rozboru některých pramenů, Jana Žižky z Trocnova, českého mesianismu, bitvy u Domazlic, bitvy u Lipan, Jana Roháče z Dubé, husitské Moravy a obecného poučení.

Nejprve o menších, ale vsoce cenných a divitvyných Urbánkových rozborech a zhodnocení některých pramenů k době husitské. Počátkem husitství se týká *Píseň o spalení knih Vykletových* r. 1410 (Praha 1945). Satiry si všimají *Satirická sdělení Budyšinského rukopisu M. Vavřince z Březové* r. 1420 v rámci ostatní jeho činnosti literární (*Věstník Královské české společnosti nauk, tř. fil.-hist.-filolog.* 1951, čís. III; dále VKČSN) a *Matík Rvacka jako prouhusitský satirik* (*Časopis Společnosti přátel starožitnosti československých 63/1955*; dále ČSPSČ). K poznání husitské ikonografie přispívá *Sarši obdoba rukopisu Jenkského, rukopis Götterský* (*Věstník ČAV* 6/1952). A konečně k důležitému relaxnímu prameni se obrací K počátkům kronikářské činnosti kancléře Nového Města pražského Prokopa Pišáka (*Sborník prací k počtu 75. narozeninám akademika Václava Vojtěška, Praha 1958*).

O jednom z nejdležitějších Žižkových výezstvih pojednal Urbánek *Dvkrakát Nejprve v Bítvě na Vltkově* (Praha 1920) a potom v *Bítvě na Vltkově* 1420 (Praha 1933). Při oslavách pětistého výročí Žižkovy smrti přispěl do výrůštného cyklu přednášek Žižkova doba (Praha 1924) třemi podněnými statemi, nazvanými *Husitství a jeho nepřátelé domácí i cizí, Žižka a nové umění válečné a Táborství po Žižkovi*. Redigoval též *Sborník Žižkův 1424–1924* (Praha 1924) a otiškl v něm příspěvek Žižka a husitské válečnictví. Významně se podílel na výstavě o Žižkovi v Národním muzeu v Praze a v *Katalogu výstavy na paměti Jana Žižky z Trocnova* (Praha 1924), redigovaném Václavem Novotným, otiškl *Miša významná v životě Žižkove*.

Poměru Žižky a táborství věnoval slavnostní řeč v *Táboře 11. října 1924*, publikovanou v brožuře *Žižka a Tábor* (Tábor 1925), zúčastnil se úspěšně polemiky o problémech spojených s Žižkou v poznámkách K diskusi o Žižkovi (*Časopis Národního muzea* 99/1925, odd. duchovněný; dále ČNM) a Žižkova ikonografii řešil v *Janu Žižkovi z Trocnova v obrazech I–II* (Praha 1924). A konečně Žižkovu tradici a její působení podrobně probíral v knize *Žižka v památkách a úctě lidu českého* (Brno 1924).

Poznatky získané ve výše uvedených studiích pečlívým rozbořením pramenů doplnil, utřídil, zhodnotil a sjednotil ve slité monografii *Jan Žižka* (Praha 1925), v níž přinesl řadu nových posudků a razil cestu ponekud odlišnému nazírání na Žižku, než tomu bylo dříve. Výsledky, k nimž dospěl, popularisoval v brožuře *Jan Žižka z Trocnova* (Praha 1924) a v článkách *Národní hrdina* (*Vojenská rozhledy* 5/1924) a *Jan Žižka, the Hussite* (*The Slavonic Review* 3/1924).

Jamné posížení psychologických následků husitského ozvužství uložil Urbánek v dobře uvažovaných studiích, *Počátky českého mesianismu* (*Čestou minulosti*). Práce věnované prof. V. Novotnému, Praha 1929) a *Český mesianismus ve své době hrdinské* (*Od pravěku k dnešku I, Sborník prací k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře, Praha 1930*). Přešel též ke zkoumání dob největší vojenské slávy husitské ve *Vítězství u Domazlic* (*Vojensko-historický sborník* 1/1932; dále VHS) a v *Bítvě*

u Domazlic 1431 (Praha 1932). Sledoval také tragický rozchod utrakvistů, spojený s osudným bratrovražděným bojem, jemuž věnoval skizzy Lipany (Rozprawy Kruh pro studium 55, dějiny vojenských 5/1934), Bivra u Lipan (Praha 1934), Bivra u Lipan 1434 (Přívodce po bojích, sv. 8/1934), Lipany a konec polních vojsk (Praha 1934), Bivra u Lipan ve vývoji poznání historického (VHS 3/1934) a K bitvě u Lipan (VHS 7/1938).

Údobi po bitvě u Lipan se Urbánek dokl v souboru přednášek Kurná Hora a hnutí v Jan Roháč z Dubé (Kritohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 9/1938), ve kterých se poklonil památce Roháče, velkého husitského bojovníka a nesmířlivého odpůrce císaře Zikmunda. Souborně byly jeho vypracované studie o husitské revoluci vydány v knize Z husitského věku (Praha 1957), neboť ani po více než čtvrt století od svého vzniku neztratily svou cenu.

Moravě je určen s širokým rozhledem a s detailní znalostí psaný rozbor K historii husitské Moravy (Casopis Matice moravské 63-64/1940; dále CMM), v němž Urbánek vyšel z kritiky knihy A. Neumanna, K dějinám hnutí na Moravě (Olomouc 1939) a dospěl k závěru nezbytným pro každého, kdo se chce poučit a zabývat vývojem hnutí na moravské půdě. Pro informaci ruských čtenářů napsal Gusiskoje vojennojе iskusstvo i Jevropa (Praha 1946).

Dokonalá znalost pramenů, událostí, osob i myšlenkových proudů dovolila Urbánkovi, aby při pojetí jedné z největších rapsodií českých dějin šel vlastně osobnou cestou, která se na četných místech v jednotlivostech i v celkovém názoru rozbíhá s jinými koncepcemi podanými před rokem 1939 o hnutí. A v mnoha případech dalo pozdější bádání za pravdu novým postřehům, kterým Urbánek razil cestu, a podtrhlo tak význam jeho průkopnické práce.

Ruku v ruce se zájmem o husitskou revoluci šlo Urbánkovo badatelské úsilí o věku poděbradském, jemuž všikrá ráz mohutná postava husitského krále Jiřího z Poděbrad. Věnoval mu jednak řadu monografií a velké syntecké dílo o českých dějinách té doby.

Nejprve o knihách a studiích zasvěcených monografickému zpracování kratších či delších dílčích úseků a sporných otázek. Přešlo od hnutí ke vzniku Jiřího na politické kolbisté a uherským poměrům je věnována kniha Vladislav Yarnenčik (Praha 1937). Uher se též dočká K 500. výročí českých polních rot na Slovensku (VHS 5/1936), a K historii doby Jiskrovy na Slovensku a ve východní Moravě (VKČSN II/1939). Obsahové na ně přímo navazují Konec Ladislava Pohrobka (Praha 1924) o záhadné smrti mladického Habsburka na českém trůně, a lidového hnutí se týká K české pověsti královské (ČSPSČ 23/1915).

Vstup Jiřího na český trůn Urbánek podrobně rozebral ve vyčerpávající studii Volba Jiřího z Poděbrad za krále českého (Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy 5/1932). Při významném výročí se k němu vrátil v píemních vzpomínkách K pětistému výročí královské volby Jiřího z Poděbrad (VCSAV 48/1958) a O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého 2. března 1458, výbor hlavních zpráv souvšných (Praha 1958).

Z dob přípravy Urbánka k jeho badatelské činnosti pochází „Kancelář“ krále Jiřího (ČČH 17/1911) a hlavních úkolů české zahraniční politiky za dob Jirkova správcovství v Čechách a kandidatury Viléma Saského na český trůn si všimají Dvě studie o době poděbradské (Brno 1929). Pozdějším dobám vlády Jiřího jsou určeny staty Tři Janové z Rabštejna (Sborník filologický 11/1936-1939), K ikonografii Jiřího krále (Věstník ČAV 1952) a Jan Paletěk, šasek krále Jiřího, a jeho předchůdci v zemích českých (Příspěvky k dějinám starší české literatury, red.

J. Hrabák, Praha 1958). Události před bojem o kalich a korunu se týká editce Ve službách Jirka krále (Praha 1940), kde Urbánek za účasti B. Měhsesla vydal denky pánové Jaroslava a Václava Šasáka z Biřkova o cestě, kterou po Evropě nastoupil Lev z Rožmberka, aby našel Jiřímu spojence v předvečer hrozného zápasu s kurii papežskou.

Všechny vypracované monografie byly připraveny k Urbánkovi životnímu dílu Věk poděbradský (Praha 1915-1962), z něhož vyšly čtyři statné svazky v Českých dějinách, redigovaných Václavem Novotným. Urbánek v nich vyčerpávajícím způsobem podal svůj a plastický obraz české minulosti od roku 1437 do roku 1464 a spojiv rozsáhlou heuristiku s bystrostí kritického postřehu a s analýzou jednotlivých jevů, zasedl do širokého toku svého vypracování podrobný rozbor politických, hospodářských, náboženských a kulturních dějin v době krále Jiřího. Při jejich čtení se nelze ubránit melancholickému smutku, že dílo zůstalo lapidárním torsem a nebylo dovedeno aspoň k míru olomouckému roku 1478, když již nebylo autorovi dopřáno vyhlíct české dějiny až do roku 1526, jak bylo původně plánováno.

Jeich konečné pojetí dobře napovídá svizně psaný spis Husitský král (Praha 1928) o Jiří z Poděbrad a zhuštěný nástin vývoje českého státu z let 1419 až 1526 nazvaný Prvních sto let utrakvistů, který Urbánek načrtl do Československé vlastivědy, sv. 4, Dějiny (Praha 1932). Urbánek se přímo sžívá se svým mlouváním hrdinou a provádí ho na jeho dramatické poui českou minulostí od dob, kdy jeho hvězda, stále stoupající, jasně ozářila českou korunu královskou a svítla mu na cestu, po které kráček za svým obtížným, ale jedinečným úkolem zajistil zbytky, které zůstaly po husitské revoluci. A když nepomohla státnická prozravitost a moudrost a když po vyčerpání všech politických prosředků nastal Jiřímu osudný boj o kalich a korunu, sleduje Urbánek všechny dramatické obraty na válečném i diplomatickém kolbistě, aby se se zatajeným dechem zastavil u neblahého 22. března roku 1471, kdy v okamžiku, v němž bylo na dosah ruky jedno z nejvýznamnějších vítězství českých dějin, skládal Jiřího předčasně do hrobu nemilosrdný los osudu a dal spádu našeho národního vývoje nový, nevířaný obnat.

Počátky českého humanismu si všimají Urbánkovi průkopnické staty První utrakvistický humanista Šimon ze Slaného (LF 65/1938), M. Šimon ze Slaného (Ročenka sportů ve Slaném 1938) a Humanistický novoutrakvista M. Matouš Kollin z Chotěřiny a starší tradice husitská (ČSPSČ 64/1956). Zde se Urbánek již ocitl v dobách, kterým věnoval František Hrnby studii nazvanou z Hospodářských převratů českých ve století XV. a XVI. (ČČH 30/1924). Hrnby se pokusil zjistit na podkladě moravského materiálu, jak se změnila struktura šlechtického hospodění od r. 1478 do první polovice 16. stol. a přes to, že mu chyběl pohled na vývoji za dob husitských, za Jiřího z Poděbrad a za válek českouherských, soudil v mnoha věcech celkem správně. Drobný, ale cenný příspěvek k této tematice podal Bohumil Navrátil v článku Dva opisy listů z r. 1513 z Pernštejnského kodexu (Selský archiv 1/1902, čís. 4).

Velkou pozornost věnovali profesoři historie na filosofické fakultě česným úsekům českých dějin od nastoupení Habsburků do konce války třicetileté. V podšarátě jich všimá i Hrnběho kniha Moravské zemské desky z let 1348-1642 (Brno 1931), ačkoliv má širší titul. Je k ní připojen též francouzský a německý text a hodnotí cenu zemských desek v 16. a v první polovici 17. stol. pro hospodářské, sociální, ústavní a náboženské dějiny.

Při příležitosti čtyřistého výročí narození vynikajícího člena Jednoty bratrské

Jana Blahoslava vyšla Urbánková knížka Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy (Brno 1923). Urbánek též redigoval s Václavem Novotným Sborník Blahoslavův 1523-1923 (Přerov 1923) a napsal do něho stať k Blahoslavově „Filipice proti misionismu“. Při oslavách Blahoslavových 19. a 20. května 1923 v Přerově promosl vysoce informovanou a vybranou přednášku, vydanou v publikaci Tři řeči pronesené u příležitosti 400. narozenin Jana Blahoslava (Přerov 1923).

Jak působilo na České bratry literatury a kalvinství, zkoumal Hrubý v pojednání České svědectví o Jednotě bratrské do Šyřcar r. 1570 (Sborník J. B. Nováka K dějinám československým v období humanismu, Praha 1932). Poslednímu biskupovi Jednoty je věnována Urbánková přednáška Komenický (Ročenka univerzity Komenského v Bratislavě z r. 1919-1924, Bratislava 1925), proslovená roku 1920 na paněť 250. výročí Komenenského smrti.

Třem studiím Hrubého vědíme též za poznání osudů novokřtěnců na Moravě v 16. století. Jsou to Nové příspěvky k dějinám moravských novokřtěnců (Českou minulostí, práce věnované prof. V. Novotnému, Praha 1929), Die Wiederkehrer in Mähren (Archiv für Reformationsgeschichte 30-32/1932-1935) a Karel st. z Žerotina a moravští novokřtěnci (ČCH 43/1937).

Počátky protireformace na Moravě se úsilově zabýval Bohumil Navrátil. Začal Příspěvky k dějinám arcibiskupství Olomouckého (ČCH 2/1896), v nichž podal ve formě článku zasvěcený a použitý posudek knihy Ch. d'Elverta, Zur Geschichte des Erzbisshums Olmütz (Brno 1895). Zmínil se sice i o starší a mladší době, ale hlavní důraz položil na 16. století, a pokračoval velmi dobrým přehledem uvěřitelným pod titulem Z nové literatury o jesuitách (ČCH 4/1898). Své názory pak blíže rozvedl ve stručné stati Vilém Prusinovský do r. 1565 (ČCH 5/1899), která však byla spíše ukázkou než uzavřeným pojednáním.

Část výsledek svého studia publikoval v knize Biskupství olomoucké 1576 až 1579 a volba Stanislava Pavlovského (Praha 1909). Je to vyčerpávající monografie o největším úseku, podrobně osvětlující složitá a chloubostrvá diplomatická jednání olomoucké kapituly, císařského dvora a kurie papežské při obsazení biskupského stolec v Olomouci za velmi delikátní situace. Navrátil zvládl suverénně látku, neukazuje ani sympatie ani antipatie k jedním stranám a za své vyprávění připojil oúsk 81 nejdůležitějších a neznámých pramenů, ze kterých čerpal.

Delšího období se týká Navrátilova edice Jesuité olomouci za protireformace, akty a listiny z let 1558-1619, díl I. 1558-1590 (Brno 1916). Jak ukazuje titul, obsáhl první díl prameny k dějinám olomouckých jesuitů z let 1558 až 1590; jeho pokračování mělo sahát od roku 1591 do roku 1619, ale zůstalo v rukopise. To, co bylo vydáno, je plod dlouholeté práce, v níž je shromážděno z našich i zahraničních archivů 270 kusů, publikovaných bravurní editní technikou, která je dosud vzorem pro vydávání pramenů o českých dějinách 16. století a nepřeborným zdrojem poučení o počátcích protireformace na Moravě. Hrubý přehled, organizačnický se spojil k prvnímu dílu Jesuitů olomouckých, je Navrátilova inaugurační přednáška První pokusy o moravskou univerzitu (Ročenka Masarykovy univerzity v Brně 1926/27), která končí rokem 1590, kdy definitivně ztroskotala pokus o vybudování celé univerzity v Olomouci, omezené od té doby jenom na theologickou fakultu.

Poněkud starších poměrů moravských a šíření literatury v markrabství se týká Hrubého stať Ke srytkům Moravy s Vitembergem v 16. stol. (ČMM 55/1931), zatímco jiné důležité články Hrubého se obírají v podstatě úsekem od devade-

sátých let 16. stol. Jsou to Moravské památky z doby předbělohorské (ČMM 49/1925) o předních členech moravské šlechtické společnosti, kteří se vzdělávali v evangelických zemích, hlavně ve Švýcarsku, Selské a panské inventáře v době předbělohorské (ČCH 33/1927) s cenými poznatkami hmotné základy a kultury poddaných i šlechty před Bílou horou, a Karel z Žerotina ve válce turecké r. 1594 a 1595 (ČMM 52/1928), kde se vysvětluje, proč se mladý Žerotín zúčastnil tažení proti Turkům.

Pokračování vypočítaných stať tvoří Hrubého práce Kalvinský theolog a bouře opavská r. 1603 (ČCH 37/1931) o odporu proti reformaci v Opavě, Filip du Plessis Morney a Karel Žerotín v letech 1611-1614 (Od pravěku k dnešku II. Sborník prací k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře, Praha 1930) s důležitými zprávami o Moravě v zradle hugenotského zpravodaje, a Širky na německé luterské kostely pražské 1611 (ČCH 47/1931) o situaci německých luteránů v Praze po vydání Maješátu Rudolfa II. na náboženskou svobodu. K zásadním otázkám náboženského vývoje u nás se Hrubý vyslovil v Literatury a kalvinismus na Moravě před Bílou horou (ČCH 40-41/1934-1935) a Literatury a novotraktivismus v českých zemích v 16. a 17. stol. (ČCH 45/1938), ve kterých nesoúlasi s pojetem Ferdinandem Hrejsy, že staří kalšníci přijali některé luterské prvky a stali se tak novotraktivisty, a dokazuje, že na Moravě byli luteráni, kalváni a čeští bratři.

Navrátil a Hrubý věnovali pozornost protireformačnímu tlaku vlády a obraně proti němu na Moravě, Julius Glücklich sledoval boj proti protireformaci v Čechách. Středem jeho zájmu byl ušlechtilý Václav Budovec z Budova, vůdce evangelického tábora v království, vynikající člen Jednoty bratrské a jeden z nejvdělanějších členů české stavovské společnosti své doby. Glücklichovy studie o Budovcovi lze rozdělit na tři skupiny. Do první patří vydání Budovcovy korespondence, druhá je věnována Budovcovým spisům a třetí informuje o Budovcově popravě na Staroměstském náměstí 21. června roku 1621, když se Ferdinand II. po bitvě bělohorské krvavě mstil vzbouřeným českým stavem.

Pracné a zdoluhavé zjišťování zbytků Budovcových listů popsal Glücklich ve zprávě O cestě za korespondenci Václava Budovce z Budova (Věstník České akademie 14/1905). Korespondenci samé pak věnoval pozornost v edici Václava Budovce z Budova korespondence z let 1579-1619 (Praha 1908), kde je otištěno 80 Budovcových dopisů z domáckých i cizích archivů, a v Nové korespondenci Václava Budovce z Budova z let 1580-1616 (Praha 1912) s dalšími 30 Budovcovými listy, z nichž 24 našel Glücklich za svého studijního pobytu v Paříži.

Spisy Budovcovými se Glücklich začal obírat v člancích Prameny a vznik Budovcova Antialkoranu (Sborník prací historických k šedesátým narozeninám Jaroslava Golla, Praha 1906). Václava Budovce z Budova předmluva k prvnímu zpracování Antialkoranu z roku 1593 (Program gymnasia v Praze II, Žitné ulici, z roku 1906), Nový neznámý spis Václava Budovce z Budova (ČCH 14/1908) a Václava Budovce z Budova „Zlatý věk“ (ČCH 15/1909). Dosažené výsledky prohloubil a doplnil v knize O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608-1610 a jejich poměru ke Slavatovi, Skálovi a neznámému dosud diaritu luthersána Karla Zikmundova (Praha 1911), kde ukázal, že Paměti Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka považované za hlavní zdroj informací pro události ve vzrušených letech 1608 až 1609, jsou úplně závislé na Budovcově práci Křesťické poznámenání. Potom přišel k rozboru Václava Budovce z Budova Martiní Lutheri Antisocius (ČCH 19/1913), v němž došel k závěru, že Budovec napsal

anonymně vydaný spis, který Glücklich objevil v lobbiovické knihovně v Roudnici. A konečně ve svém posledním článku Ztracený historický spis Václava Glücklich z Budova? (LF 74/1950), rozestlaném divnou ironií osudu právě v den Glücklichova pohřbu, dovodil, že Budovec měl v letech 1613 až 1614 téměř novově historické dílo o českých politických a církevních dějích od kostnického koncilu až do počátku 17. stol., které se dosud nepodařilo zjistit.

Posledním okamžikům Budovcovy před jeho popravou na Staroměstském náměstí věnoval Glücklich pojednání K rozboru Skalových zpráv o popravě staroměstské dne 21. června 1621 (ČCH 27/1921), a Speculum martyrii Budovce Budove z Budova (Reformaci sborník 6/1937) a Speculum martyrii Budovce-iani (LF 70/1946). O Budovcově rodině po jeho násilné smrti se Glücklich rozepsal ve staré Osud rodiny Václava Budovce z Budova (Od Ještěda k Troškám 4/1929).

Glücklich uplnal svou pozornost také na zápas českých stavů o náboženskou svobodu od počátku 17. stol. a české povstání. K svému úkolu měl výbornou filosofickou přípravu, jak ukázal v nabaďavém přehledu Nové názory o vývoji křesťanských církví a skupin (ČCH 20/1914), a agresivního činu habsburské vlády proti Jednotě bratrské si všiml v pojednání Mandát proti Bratřím a jeho provádění v letech 1602-1604 (VKČSN 1904), kde vyzvedl mužné chování Budovce na sněmu roku 1603.

K pochopení jednoho z největších úspěchů v boji za svobodu vyznání, dosaženého vydáním památného Majestátu Rudolfa II. a ujednáním Porovnání mezi evangeliky a katolíky, přispěl Glücklich třemi velmi důležitými starými psanými na podkladě neznámých pramenů. Jsou to Majestát Rudolfa II. z roku 1608 o nekoniřskování majetku (Od pravěku k dnešku II, Sborník prací k šedesátým narozeninám Josefa Pekáře, Praha 1930), Koncept Majestátu a vznik Porovnání (ČCH 23/1927) a O pravomoci dané defensorům na sněmu roku 1609 (Program české reakce v Praze III. za r. 1912/13). Jejich pokračování tvoří články O defensorch a českém povstání 1618-1620 (ČCH 27/1921) a Blahopřání pastora a profesora církeve ženevské poslané dne 1. prosince 1919 králi Fridrichovi k jeho korunovaci ze dne 1. listopadu 1619 a králova odpověď ze dne 22. ledna 1620 (Sborník reformací 4/1931).

Předtavy českých stavů o ústavě a správě Čech a jejich úsilí o revizi zastaralého zemského zřízení z roku 1564 jsou zachyceny ve vzorné a pečlivé edici Nová redakce Zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním (Brno 1936), kde je kriticky rozehrána a zhodnocena práce komise pro opravu zemského zřízení v Čechách, jejímž byl Budovec předním, vysoce informovaným a iniciativním členem. Glücklich zasadil své badatelské úsilí do širokého rámce let 1600 až 1618, nabývých dramatickými událostmi, zveřejnil pramen, který informuje o politických, právních a správních názorech a sporech české stavovské společnosti těsně před tím, než se její největší část vzbouřila proti Habsburkům, a přinesl řadu závazných svědectví prvohradeho významu, jež nemůže přejít nikdo, kdo se zabývá předbělohorskou dobou a jejími následky. Nová redakce Zemského zřízení byla pro Glücklichho posledním krokem k napsání monumentální monografie o Budovcovi a o vývoji od konce 16. stol. do Bílé hory, ale v provedení jeho záměru mu zabránila německá okupace, která ho vyřadila z vědecké práce a vystavila hroznému tlaku, pronásledování a ústředím všeho druhu, znásobeným ještě rasovým útlakem, takže po osvobození republiky mu již nezbylo síly, aby dokončil dílo, na němž pracoval tak rád.

Osvětlovali Glücklich české povstání badatelským úsilím soustředěným kolem

postavy Václava Budovce z Budova, objasnili Hrubý mnohé důležité události za povstání v Čechách líčením osudů tří jiných vůdčích stavovské společnosti před Bílou horou: Jindřicha Maryáše z Thurnu, Václava Vilema z Roupova a Vilema z Roupova.

Značně dohodruzné dějiny českomoravské větve Thurnova rodu jsou zachyceny v pojednání Hrabata z Thurnu a Valsassina (ČCH 28/1922). Českého povstání a potomních bojů s Habsburky se týkají články Z vídeňských papírů Jindřicha Maryáše hr. z Thurnu (ČCH 34/1928) a Pohřební kázání o Jindřichu Maryáši z Thurnu (ČCH 38/1932). Stal Václav Vilem z Roupova a Vilem z Roupova, čeští emigranti (ČCH 43/1937) sleduje pohnuté osudy nejvyššího českého kancléře z doby falcké Václava Vilema z Roupova a jeho příbuzného, znojemského pána Vilema z Roupova, kteří po pádu povstání sdíleli smutný osud mnoha příslušníků české šlechty, ztratil vlastní statky a bloudivli po daleké cizině s manrou nadějí na návrat. Bělohorské bitvy se týká čta Švýcarský svědek Bílé hory (ČCH 37/1931).

Velikému počtu prací Hrubého vědíme za podrobné poznání vývoje českého povstání a války třicetileté na Moravě. Lze je rozdělit do sedmi víceméně uzavřených okruhů: české povstání a jeho pád, potrestání Moravanů, moravská emigrace, Karel st. z Žerotína, drobné příspěvky a velikostatek olomouckého biskupství, syntese seskupená kolem Ladislava Vilema z Žerotína a konečně edice pramenů.

Povstání je věnována Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání (ČMM 46/1922), významný portrét stavovské společnosti na Moravě, ne dočela právem činné odpovědnou za nezdar boje proti Habsburkům. Přímou do středu vojenských operací na Moravě uvádějí Patent Ladislava Vilema z Žerotína na svolání zemské hotovosti moravské ze 7. srpna 1620 (Břeclav 1935), dále Nové příspěvky k historii na Bílé hoře (ČCH 27/1921), kde je dovozeno, proč vojenská pomoc Moravanů nepřišla včas na Bílou horu, a konečně Pád českého povstání na Moravě r. 1620 (ČCH 29/1923) s rozřešením otázek, proč se Morava nepostavila po bělohorské porážce Čechů Ferdinandovi II. na odpor, ačkoli k tomu byly všechny předpoklady. Události v biskupském městě Vyškově se týká drobná causeite Bohumila Navrátila Pamětí, kterak jsou město Vyškov v rebélii rebellanům poddali (Vyškovské noviny 1903).

Zvláštní kapitola bádání o českém povstání na Moravě tvoří Hrubého studie Knež Jan Sarkander, moravský mučedník doby bělohorské a jeho legenda (ČCH 45/1939). Je to revize procesu holešovského faráře Jana Sarkandra, zatčeného a vyslýchaného moravskými odbojovými stavy pro účast na politických a vojenských akcích ve prospěch císaře a prohlášeného později za blahoslaveného. Hrubého rozlišení historické skutečnosti a pozdější legendy vzbudilo proudek polemiku, ve které se Hrubý se zdarem bránil a ubránil výtkám vnašeným z některých stran proti závěrům, ke kterým došel.

Hospodářského potrestání moravské šlechty pomstychtivou a hrabivou rukou Ferdinanda II. se Hrubý dokl. ve Vilemovi Dubském z Trebmomyšle (ČMM 50/1926), o téměř nevinném, a přece krutě postíženém členu moravského pan-ského rodu, a v Odhadem konfiskovaných moravských velkostatků 1622-1623 (ČMM 51/1927), kde ukazuje na velikost hospodářského i politického převratu v markrabství, provázeného podvodů, křivdami a neslýchaným kořistnictvím všeho druhu. Politických a správních přeměn se týkají První pokusy císaře Ferdinanda II. o změnu moravské ústavy po Bílé hoře (Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Friedlichovi k 60. narozeninám, Praha 1931) a o pozůstalosti spisy

ských koncem 15. století (Českou minulostí, Práce věnované prof. V. Novotnému, Praha 1929), informuje o úctě Čechů v bojích polského krále Albrechta proti Turkům roku 1496. Zanedbávané země starého českého státu si Macúrek všiml v článku Silesiaca v novější německé a polské literatuře (ČMM 63-64/1939až 1940), uveřejněném za nacistické okupace v dobách, kdy bylo třeba informovat českou veřejnost o věcech, které německá okupační správa všemi prostředky potlačovala.

Československým vztahům v první polovici 16. století je věnována objevná statě Čechové v polském vojsku v Podněstří v letech 1531-1538 (ČMM 55/1931) a pohrnutých událostí od sedmdesátých let 16. věku se týkají dvě tematicky dobře rozvržené knihy a dvě studie. U knih mám na mysli Dozruchy polského bezkráloví z roku 1587 (Praha 1929), kde jsou dokonale osvětleny snahy habsburského rodu o získání polské koruny v letech 1588 až 1594, a Zápas Polska a Habsburků o přístup k Černému moři na sklonku 16. stol. (Praha 1931) s poukazem na neznámé a zajímavé aspekty velmocenské politiky dvou rozhodujících států ve střední Evropě. Studie jsou nadepsány Diplomatičké posláni Jana Duckera v Polsku r. 1591 (VKČSN 1929/III) a Les crises politiques en Pologne dans la deuxième moitié du XVI-e siècle et les pays téhégués (Bulletin d'Information des Sciences Historiques en Europe Orientale 9/1939). Na protičesku náladu polské vlády a společnosti a na jejich zášahy proti českým zájmům ukázal Macúrek v článku České povstání r. 1618-1620 a Polsko (ČMM 61/1937).

K dějinám Uher se Macúrek obrátil poučeným pojednáním Nové zpracování dějin uherského státu od doby nejstarší do nejnovejší (ČNM 106/1932) a hnutou knihou Dějiny Maďarů a uherského státu (Praha 1934), prvním soustavným literárním dějin Uher v české literatuře psaným s přesnou orientací o problémech spojených s pojednáváním látkou a s podrobnou znalostí rozsáhlé literatury a hlavních pramenů, které vyvolalo zaslouženou pozornost dokonalým zvidňnutím daného tématu a množstvím původních myšlenek autora. Macúrek napsal též dějiny Maďarska do Ottova slovníku naučného nové doby III/2 (Praha 1935) a ve všech svých pracích správně rozlišil dějiny mnohojazyčného uherského státu a dějiny Maďarů, kteří tvořili jenom část obyvatele byvalých Uher.

Velmi se Macúrek zasloužil o poznání dějin Rumunů. Jeho nabídkové práce o rumunské minulosti jsou věnovány čtyřem látkovým skupinám. Předně materiálu k československým dějinám v rumunských archívech, za druhé poměru Slovani a Rumunů, za třetí sledování českorumunských vztahů a konečně syntetisi rumunských dějin.

První Macúrekovy drobné příspěvky o rumunské historii jsou Topografia románů in Moravia și Slovacia (Bulletinul geografici I/1924) a La date de l'apparition de la „Pasleria Scheiană“ (Revue historique de Sud-est européen I/1924). Za nimi následovaly Prameny k dějinám československým v archívech a knihovnách sedmihradských (VKČSN 1924/VI, Praha 1925), Nové příspěvky k dějinám československým z archívu a knihoven sedmihradských (VKČSN 1926/II, Praha 1927) a Z rumunských archívů (Čas. arch. školy 6/1928), dostatečně charakterizované jejich názvy.

Poměru Slovani a Rumunů si Macúrek všiml rozborů Slované v pojetí starších rumunských kronikářů (Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi... k šedesátým narozeninám, Praha 1928) a Vlivy byzantsko-slovenské v dějinách rumunského národa (ČNM 104/1930). O vývoji a stavu slavistiky v Rumunsku pojednal v in-
struktivní stati Die Slavistik in Rumänien (Prager Presse z 10. 5. 1928).

Českorumunské vztahy našly své místo v Husitství v rumunských zemích (ČMM 51/1927), kde jsou spolehlivě zjištěny zahraniční ohlasy husitské revoluce v jedné vzdálené zemi, zprístupněné Rumunům v Husitství in România (Revista istorică 14/1928). Sestráctého věku se týká črta Michal der Tapferer und die böhmisch-schlesische Stände am Ende des 16. Jahrhundertes (Revista istorică română 2 (1931) a doby kolem rakousko-uherského vyrovnání si všimá Die technische Politik und die Rumänien in den sechziger und siebziger Jahren des neunzehnten Jahrhunderts (Prager Rundschau 7/1937).

Syntetický charakter mají brožura Zjednotenie Rumunov (Praha 1929), průkopnická kronika Rumunsko ve své minulosti a přítomnosti (Praha 1930) a heslo Rumunsko, dějiny, v Ottově slovníku naučném nové doby VI/2 (Praha 1938). Macúrkova kniha byla první svého druhu v české literatuře, vyplnila v ní nepřijemnou mezeru a o znalosti děl a pramenů k rumunským dějinám by se dalo mutatis mutandis opakovat totéž, co bylo předtím řečeno o Dějinách Maďarů a uherského státu.

Při zkoumání polské, maďarské a rumunské minulosti měl Macúrek vždy na zřeteli vyšší obzory než zachycení národní historie uvedených národů a směřoval k posílení vzájemných vztahů, které v konečné fázi měly sloužit k objasnění dějin Slovanstva. Své credo o těchto věcech uložil ve svize psané esei Dějiny Slovanstva (Věda a život 2/1936), která vyzývala dalekosahlý program uskutečňovaný až po roce 1945.

Anglickým dějinám věnoval Julius Glücklich přemýšlivý článek Utopia Tomáše Mora (ČČH 4/1898) o největším humanistovi anglickém, lordu-kanceléři Tomášovi Morovi (1477-1534), skladateléi utopistických státních románů. Ukázal v něm dobré porozumění pro otázky utopistického socialismu a náboženské reformace, kterou, jak jsme již slyšeli, s nevědným úspěchem pak sledoval ve svých dílech o českých poměrech v době předbělohorské.

Kromě bádání o starověkých, českých, polských, maďarských, rumunských, slovan-
ských a anglických dějinách spolupracovali profesori historie filozofické fakulty také na vyřízení světového vývoje, kterému byly určeny mnohovazakové Dějiny lidstva od pravěku k dnešní vydávané za redakce Josefa Susy.

Vladimír Groh ve Světlech Východu a Hellady (Dějiny I, Praha 1940) pojednal o vývoji v oblasti egejské, babylonské, asyrské, izraelské a řecké až do Alexandra Velkého. Ve svých vykladech pokračoval pod názvem Římské imperium (Dějiny II, Praha 1936). Začal dobou hellenistickou a přešel pak k dějinám římským od nejstarších dob do konce republiky.

Josef Macúrek napsal Maďarů a uherský stát (Dějiny III, Praha 1937) a zachytil minulosť Uher od úsvitu doby historické do 11. století. O mladších událostech pojednal František Hrubý, Reformace v oblasti německé a severské (Dějiny V, Praha 1938) a objasnil poměry v německé říši a ve skandinávských zemích za šíření luterství. Na něho navázal Julius Glücklich vyhraněnou studii Reformace v Anglii a v oblastech jazyka francouzského (Dějiny V, Praha 1938), psanou s velkým rozhledem a nevědním porozuměním pro vnitřní i mezinárodní souvislosti té doby. Události od českého povstání do vesifálského mru vyřídil opět Hrubý v kapitole Protreformace v Němciích a válka třicetiletá (Dějiny V, Praha 1938). Byly připraveny i další části pro Dějiny, ale nacistická okupační správa zastavila jejich vydávání, a proto některé práce profesorů brněnské univerzity o vývoji lidstva zůstaly jenom v rukopisech, ale i tak je jejich příspěvek k prvému českému velkému dílu o světových dějinách pozoruhodný.

4. ARCHIVNICTVÍ, KNIHOVĚDA, ORGANISACE, KRITIKA A POPULARISACE VĚDECKÉ PRÁCE

Profesoři historie na filosofické fakultě si příležitostně věnovali také archivnictví, dějin knihovnictví a knihoven.

Bohumil Navrátil je autorem článků Brněnské archivy (Zemské hlavní město Brno, redaktor A. V. Kožíšek, Brno 1928) a František Hrubý informoval několikrát odbornou veřejnost o moravském Zemském archivu v Brně, jehož byl ředitelem (Čas. archiv. školy 1/1923, 2/1924-1925, 3/1926 a 8/1931). Z úřední činnosti Hrubého vyplývala též zpráva Ze státního archivu inspektorátu pro Moravu a Slezsko v Brně za rok 1925 (Čas. arch. školy 3/1926).

Knihovny jsou věnovány Navrátilovy Glossy k dějinám moravského tisku (ČMM 26/1902) o tiskárnách na Moravě v 16. věku a Hrubého Konec knihovnictví v Louce (ČMM 53/1929), zaničené na počátku 17. století. Sletických knihoven si všiml Hrubý v bibliofily vydané knize Knihovny na zámcích moravských ve stol. XVI a XVII. (Brno 1932) a v drobné zprávě O zámecké knihovně diechtějenských v Mikulově na Moravě (ČCH 41/1935).

Velké úsilí věnovali historikové na filosofické fakultě redigování odborných časopisů a publikaci a jeho prostřednictvím organizovali vědecké bádání a zveřejňovali jeho výsledky.

Bohumil Navrátil uveřejnil již za svých studií článek Vlastivědná práce a studentstvo (Moravská orlice, příloha k číslu z 27. srpna 1890) a po svém příchodu do Brna horlivě organizoval činnost Vědeckého klubu, který roku 1905 pomohl založit a jehož byl dlouholetým jednatelem. Roku 1906 vznikla v Brně Historická komise při Matci moravské s úkolem vydávat prameny k moravským dějinám. Jejím prvním předsedou byl František Kameníček a redaktory Bohumil Navrátil a Rudolf Dvořák, ale třeba veškeré práce spocínala od samého počátku na Navrátilovi. Navrátil vypracoval editční program komise, referoval o ní ve zprávě Z Komise na vydávání historických památek moravských při Matci moravské (ČMM 32/1908) a redigoval všech pět objemných svazků, nazvaných Prameny dějin moravských, které v letech 1910 až 1935 vydala. Jsou věnovány korespondenci a zápisům moravského buřtáře a politika Jana Helceleza z let 1839 až 1876, rejstříku k latinským deskám zemským z let 1343 až 1466, Aktům Jednoty bratrské z let 1437 až 1526 a knihám počtů města Brna z let 1343 až 1365, a jejich editční technika Navrátilovou zásluhou splňovala všechny vědecké požadavky své doby.

Roku 1913 se Navrátil prostřednictvím Vědeckého klubu podílel na reorganizaci Zemského muzea a Zemské knihovny v Brně a se Stanislavem Součkem vstoupil do redakce Casopisu Matice moravské. Kde ze starších redaktorů zůstali František Rypáček do roku 1917 a František Kameníček do roku 1922. Od roku 1923 až do konce svého života roku 1936 redigoval Navrátil Casopis se Součkem, hned od svého vstupu do redakce přebíral odpovědnost za vědeckou úroveň nejstarší moravské historické revue a tak to zůstalo i když roku 1931 byla redakce Matice rozšířena o Oskara Odložilka.

Jakmile se Navrátil stal jejím spoluredaktorem, vypracoval její nový program a jeho příchod do redakce zahájil nové období Casopisu Matice moravské, charakterizované prudkým a nebyřavým vzestupem vědecké kvality otištěvaných studií, recenzí a zpráv a bohatostí i rozmanitostí obsahu. Práce byla však těžká, dokonce velmi těžká, a Navrátil ji musil téměř bez pomoci sám zvládnout a obhájit proti

některým starším členům Matice. Díky spojení s jeho pražskými přáteli se mu podařilo získat nové příspývatele a celou řadu mu jich poskytl a za jeho nemalé účasti vychovala mladá univerzita. S velkou vytrvalostí, s širokým rozhledem i s jemným taktem upozorňovala autory na slabiny jejich prací a dával své imperium jenom na texty, které splňovaly požadavky exaktní vědy. V několika málo letech se mu podařilo vybudovat z časopisu nevalné úrovně vedoucí vědecký orgán a na této vysoké výši udržel Casopis Matice moravské, dokud ho smrt neodvolala od redakčního stolu.

Navrátilův kolega Julius Glücklich vydal z piety k předčasně zemřelému příteli za spoluredakce K. Krofky L. Hofmana Sebrané spisy I.-II. (Praha 1904-1905) a byl jedním z redaktorů Spisu filosofické fakulty Masarykovy university od jejich vzniku roku 1923 až do svého odchodu na odpočinek. Za tu dobu vyšlo ve Spisech celkem 44 svazků. Rudolf Urbánek se od roku 1923 věnoval organizaci práce o vojenských dějinách v Československém vědeckém ústavu vojenském. Informoval veřejnost mnohokrát o činnosti ústavu, přednesl v něm řadu přednášek, stárl se o popularisaci slavných vítězství za husitské revoluce a za jirho z Poděbrad a přispěl několika náladovými články do periodika ústavu Vojensko-historického sborníku s členem posilit brannost národa proti hrozícímu zaburánímu nebezpečí. František Hrubý byl od roku 1935 spoluredaktorem Českého časopisu historického až do jeho zastavení nacistickou okupací správou roku 1940.

Redakční a organizátorská činnost byla u všech profesorů historie na filosofické fakultě provázána kritickým sledováním literatury z jejich oboru ve vědeckých časopisech. Vladimír Groh je autorem téměř stovky obsažých referátů uveřejněných hlavně v Listech filologických, v Casopise Matice moravské, v České vědě, v Naší vědě a v Obzoru praehistorickém o českých, italských, anglických, francouzských a německých dílech z římských, řeckých, egyptských a jiných starověkých dějů. V Listech filologických v letech 1917 až 1934 též otiřkl o různých vědních úsecích ze svého oboru několik set zpráv, které od roku 1921 najdeme i v Casopise Matice moravské.

Bohumil Navrátil uveřejnil své první kritiky v Českém časopise historickém 1/1895 a v Casopise Matice moravské 27/1903, ale potom v této činnosti ustal. Teprve roku 1908 napsal vyčerpávající přehled o moravské literatuře do berlínskýh Jahresherrichte der Geschichtswissenschaft, sv. 31, a v letech 1914 až 1935 otiřkl v Casopise Matice moravské mnoho set vyřiběných referátů a zpráv o bibliografických pomůckách, o katalozích rukopisů, o dějinách knihovnictví, o moravském dějepisectví a hlavně o dějinách 16. a 17. století, do kterých vkládal tolik vědomostí a nových poznatků, že jejich čtenář bezděky lituje, že se autor kritických zborů neodhodlal zpracovat své znalosti v samostatných studiích.

Julius Glücklich začal svou kritickou činnost v Českém časopise historickém roku 1902 a pokračoval v ní až do okupace. Od roku 1923 psal někdy i do Casopisu Matice moravské. Hlavní těžiště jeho referenského působení zůstávalo však v Českém časopise historickém, kde uveřejnil řadu zajímavých a poučných referátů o socialismu, o historické metodě, o 16. a 17. stol. se zvláštním zřetelém k reformaci a protireformaci, o 19. a 20. století a o filosofii dějů. Středem jeho zájmu byly české i světové dějiny a díla česká, německá, francouzská i anglická a jeho kritické postřehy i široký rozhled po světové literatuře ukazují, jak dobře připraven a jak svědomitě píšsupoval k úloze referenta.

Rudolf Urbánek uveřejňoval referáty a zprávy hlavně v Přehledu v letech 1905

až 1913. Později napsal jenom několik kritik do Časopisu Matice moravské, Věstníku České akademie věd a Listů filologických.

Zato velmi plným referentem byl František Hrubý. Nejvíce svých posudků uveřejnil v Českém časopise historickém, kam psal od roku 1913 až do zastavení časopisu za okupace. V letech 1914 až 1930 přispíval i do Časopisu Matice moravské a několikrát se setkáme s jeho jménem také v Jahrbuch für Kultur und Geschichte der Slaven a ve Věstníku České akademie věd. Věšmal si nejvíce děl o 16. a 17. století, vlastněné literatury, historie měst a dějin hospodářských, sociálních, právních a církevních.

Řada velmi dobých a kritických referátů je spojena se jménem Josefa Macurka. O jeho rozsáhlých souborných přehledech literatury byla již řeč a proto zbývá jenom dodat, že od roku 1927 vytrvale přispíval do Časopisu Matice moravské a že roku 1928 uveřejnil některé kritiky i v revue Byzantinoslavica a Ruch slovanský. Seznamoval české čtenáře se základními díly o dějinách českých, slovan-ských, polských, maďarských a rumunských a vkládal do svých recenzí a zpráv často nové, podstatné myšlenky a kritické postřehy nemalého dosahu.

Vitanou příležitostí k zamyslení nad dějím úsekem historické práce a k jeho kritickému zhodnocení poskytovala profesorům dějin na filosofické fakultě významná životní jubilea a nekrológy. Takového druhu je pojednání Vladimíra Groha Literární činnost prof. dr. Františka Groha (Sborník prací filosofických univerzitu profesoru Františku Grohovi k šedesátým narozeninám, Praha 1923) a ne- stinnu profesoru Františku Grohovi k šedesátým narozeninám, Praha 1923) a nekrológ Etore Pais (LF 59/1939). Navrátilovy nekrológy o Vincencovi Brandlovi a Františku Kameničkovi byly již zmíněny v jiné souvislosti a Julius Glücklich se zamyslí nad životním dílem významného představitel české vědy historické svým příspěvkem v knize O Kamih Kroftovi, historikovi a diplomatu (redigoval J. Wer- stad, Praha 1936), v článku Kamil Krofta jako historik (ČCH 43/1937) a v nekrológu Kamil Krofta (Praha, ČAV 1947).

Rudolf Urbánek věnoval pozornost řadě českých historiků. Uvedu aspoň práce V. V. Tomka (Hradec Králové 1903), Rezek-historik (Česká revue 2/1908-9), Josef Kalousek (Přehled 6/1907-8), František Palacký (Ročenka univerzity Masar- rykovy 1926-1927 a 1938/39-1945), August Sedláček (Ročenka Čs. republiky, redigoval A. Hain, Praha 1927), Václav Novotný (Praha, ČAV 1933) a Václav Hrubý (Ročenka Masarykovy univerzity v Brně 15/1933-34).

Také František Hrubý vzpomněl mnoha historických pracovníků. Zmínky si z nich zaslouží nekrológy a jubilejní vzpomínky Vincenc Prasek (ČCH 19/1913), František Augustin Slavík (ČCH 26/1920), Václav Hrubý (ČCH 39/1933), Josef Pekář (Naše věda 18/1937, francouzsky v le Monde Slave 14, sv. II), Antonín Breitenbacher (ČCH 43/1937), František Linhart (ČCH 43/1947), P. Pavel Vy- chodil (ČCH 44/1938) a Josef Válek (ČCH 44/1938).

Josef Macháček hodnotil hlavně badatele o slovanických dějinách. Uvedu aspoň jeho nekrológy Bohumil Navrátil (Brno 1937), Jaroslav Bidlo (Ročenka Slovan- ského ústavu 10/1937, Naše věda 19/1938 a německy v Prager Rundschau 7/1937) a Ferdo Šišić (Slavische Rundschau 12/1940).

Vysoká vědecká kvalifikace činila profesory historie na filosofické fakultě uzná- vanými zástupci československé vědy na mezinárodních a celostátních historických sjezdech. Groh zastupoval československou vědu na mezinárodních sjezdech v Poznani, v Barceloně, v Lyoně, v Římě a v Curychu a referoval o nich ve zprávách Etruskologický sjezd (Bratislava 2/1928) a II. Národní sjezd římský (Brati- slava 4/1930, spolluanor M. Boháček). Přednesl též na sjezdech pozoruhodné re-

feráty Casrelli Romani in Cecoslovacchia a Virgilio nella letteratura cecoslovacca (Atti del 2° Congresso Nazionale di Studi Romani 1931) a Per ristabile il testo delle „Res gestae Divi Augusti“ (Atti del 3° Congresso Nazionale di Studi Ro- mani 1934).

Navrátil se r. 1922 zúčastnil oslav sedmístého výročí univerzity v Padově a vrá- til se s hodností čestného doktora filosofie padovského učení. Macháček napsal zprávy Sjezd Federace historických společností východoevropských v Praze (ČMNM 61/1932) a Sociétés historiques de Tchecoslovaquie, leur histoire, organisation et activité (Bulletin d'Information des Sciences Historique en Europe Orientale 5/1933). A konečně Hrubý přednesl referát Historické publikace a edice (První sjezd čs. historiků 1937, Praha 1938).

Kontakt s největšími kruhy kulturní veřejnosti udržovali profesori historie př- spēvky do denních listů, hlavně do Lidových novin, a četnými veřejnými přednáš- kami v rozhlase. Kromě toho psal Groh do Národního osvození a do časopisů Naše doba a Moderní revue. Od roku 1935 až do svého zatčení v roce 1941 byl spoluredaktorem populárního měsíčníku Věda a život, v němž uveřejnil mnoho svízne psaných článků a glos, které popularisovaly starověké dějiny.

Glücklich kromě Lidových novin přispíval do Národních listů 1912 a Urbánek psal vedle Lidových novin do Slánského obzoru 1899 a 1906, do Hlasů z Kladen- ska 1906 a 1907, do Času 1906, do Podtřípského slova 1907 a 1909, do České demokracie 1919, do Národa 1920 a do Samostatnosti 1926-1938. Publikoval též mnoho kratších článků o době husitské ve Vzdělání lidu 2/1905, v Přehledu 8/1909-10 a 9/1910-11, v Naši době 24/1917, v Národní čítance (Praha 1918), v Levné knihovně Národa 22 (Praha 1920), v Jiráskové sborníku (uspořádal M. Hýsek, Praha 1921), v Lumínu 8/1921, v České revue 14/1921 a ve Slovenské čítance (uspořádal Jan Kabelk, Praha 1925). Z didaktické čin- nosti mimo univerzitu stojí za zmínku Urbánkova účasť na středoškolských exten- sích v Lounech 1906 a 1907, universitních extensích v Praze 1919 a učitelských kursech v Pízni 1919, v Hodoníně 1919, ve Valašském Meziříčí 1920 a v Praze 1923 a 1930. A konečně Macháček přispíval mimo Lidových novin též do Prager Presse 1926-1936 a publikoval ve jmenovaných denních listech články o dějinách rumunských, polských a uherských, jubilejní vzpomínky a nekrológy.

Dležitou součástí popularisace vědy profesory historie bylo zpracování mnoha hesel z dějin národu, států a významných osobností do Masarykova slovníku na- učného I-VII (Praha 1925-1933) a do Ottova slovníku naučného nové doby I-VI (Praha 1930-1943), významných českých encyklopedií, které vyšly za I-VI (Praha 1930-1943), významných článků I-IV (Praha 1934-1936), redigovaných K. Sthonkalem, přispěl Groh články Servius Tullius, Caro, Čtyři Julie a Zenobia, Urbánek staršími Jan Žižka a Prokop Holý a Jiří z Poděbrad, Hrubý pojednáními Přemysl Otakar I., Karel st. z Zerotína a Ulrich Zwingli a novofřanci a Macháček životopisy Karel Robert a Ludvík I. Veliký, Štěpán I. Veliký, Jan Zamojský, Alexander Ypsilanti a Alexander Cuza a Glücklich medailonem Voltaire. Ve sborníku Idea státu československého I-II (Praha 1936), publikoval Urbánek, Idea českého státu za Jiřího z Poděbrad a Hrubý, Habsburské před Bílou horou.

Profesori historie na filosofické fakultě neustali v popularisaci vědy ani po oku- pací Československé republiky nastaly 15. března 1939 ani po zavření českých vysokých škol 17. listopadu zmíněného roku. Právě naopak, když tehdy bylo třeba vyložit širokým vrstevám lidovým řádu otázek českých dějin, které německá oku- pacní správa ze všech sil a věsmi prostředky nevybírávne falšovala a potlačovala,

sáhli odvažně k peru, aby ukázali, jaká je pravda. Do sborníku Co daly naše země Evropě a lidstvu (redigoval V. Mathesius, I. vydání Praha 1939, II. vydání, Praha 1940) napsal Urbanek Hrustské valčnickví a cizna, Zahranitní politika krále Jiřího z Poděbrad a Češi a války turecké, Macúček Hrustství a rumunské země a Hrubý Zápas Čechů s Habsburky o náboženskou svobodu.

V publikaci Královny, kněžny a velké ženy české (redigoval K. Sítoukal, I. vydání, Praha 1940, II. vydání Praha 1941) najdeme od Urbánka články, Anna Anglická, dobrá královna, Královny Johanna a Zofie, Csařovna Barbra a královna Alžběta, Ženy husitského krále: Kunhuta ze Šternberka a Johanna z Rožmitálu, dvě Rožmberkovny, Anežka a Percha, a Marie Habsburská a Anna Jagellovská. Hrubý uvěřil ve jmenované knize svati Marta z Boskovic a jiné paní rodu, Alena Meziříčská z Lomnice, Marie Mandalena Trčková, rozená z Lobkovic, Eliška ze Zastitza a na Buchlove, rozená Korytdovská z Volešničky, a Anna Maximiliana z Žerotína, rozená z Opeřsdorfu.

Velmi energicky bojoval proti nacistické okupaci při popularisování vědy Vladimír Groh. V působivých esejích Kroky dějin a Malý národ (Věda a život 5/1939), Věda, umění a život a Skutečnost a básnická svoboda (Věda a život 6/1940) a Cesta k poznání a k životu (Věda a život 7/1941) a jinde vybíral z antiky průhledné alegorie, aby všechny povzbudil a udržoval v pevné víře ve vítězství. Přesvědčivě ukazoval, jak cizí panství vzděky upevnilo soudržnost národů a vedlo k úspěšnému boji za svobodu, jak násilím zbudovaná říše Kyrova, Alexandrova i Římanů se rozpadly a jeho sugestivní slova bezpečně vedla každého českého čtenáře k závěru, že stejně se rozpadne i ohludné Hitlerovo panství. Na této linii setrval Groh až do svého zatčení a neuchýlil se z ní ani ve svém posledním článku Člověk hledající a zřídavý (Věda a život 7/1941), psaném již v chmurné přeluce konce života.

Profesoři dějin na filosofické fakultě brněnské univerzity navázali od samého začátku úzkou spolupráci se Zemským archívem v Brně, s Archivem města Brna a se Zemským museem. Tato spolupráce byla mnohem intensivnější než v Praze, vyplynula z dané situace a potřeb a byla zajištěna i osobními vztahy. Vzdělávající Zemského archivu přešel na mládou universitu senior jejich historik Bohumil Navrátil, později na ni zakorvil ředitel archivu František Hrubý a jeho zástupce Jindřich Šebánek a naopak do archivu byl přijat žák Hrubého a Josefa Machůka František Marčák. Navrátil vedl v letech 1918 až 1929 správu městského archivu, kterou po něm převzal jeho žák Jaroslav Dřímál, a také další dva zaměstnanci archivu Vladimír Burian a Karel Uhl studovali v Brně. Ředitel Zemského musea Jaroslav Helfert přednášel posluchačům dějepisu na fakultě musejnickví a duchovně-vědná oddělení v museu byla obsazena historiky vyškolenými na brněnské universitě.

Velmi dobré styky měli brněnští historikové s Komenského universitou v Bratislavě. Brněnská a bratislavská universita byly sousedy a jejich sousedské vztahy našly výraz v úctinné pomoci Brna Bratislavě v těžkých počátcích slovenského vlastního učení. Bohumil Navrátil přednášel na Komenského universitě v letech 1924 a 1925, dokud toho bylo třeba. Vladimír Groh tam konal přednášky od roku 1925 do roku 1934 a položil v Bratislavě základy k vybudování semináře a knihovny starověkých dějin.

5. PRVNÍ ŽÁCI BRNĚNSKÉ HISTORICKÉ ŠKOLY

Nemůže být též pominuta didaktická a pedagogická činnost, kterou od samého počátku profesoři historie úspěšně rozvíjeli. Dějepis si zapisovalo vzděky mnoho posluchačů, kteří mezi dvěma světovými válkami nastupovali téměř na všechna uprázdněná místa profesorů středoškolských a odborných škol na Moravě a ve Slezsku, a mnoho jich odcházelo pomáhat při budování středního školství na Slovensku a na bývalé Podkarpatské Rusi.

Velmi záhy se též vytvářela brněnská historická škola, čtmi absolventi filosofické fakulty pracovali po ukončení studia na rozmanitých tématech a publikovali velké množství vědeckých studií a knih o nejrůznějších úsecích dějin. Pro nedostatek místa se nelze zmínit o všech žácích, kteří prošli historickým seminářem brněnské univerzity a hlásili se ke svým brněnským vysokoškolským učitelům, a proto budou zmíněni jenom někteří vyjmenovaní podle brněnských, moravských, slezských a jiných vědeckých ústavů, v nichž působil, po případě působil, a za nimi bude připojen abecední výčet několika absolventů vymykajících se zvolenému postupu.

První doktorát filosofie z dějepisu získal r. 1925 na filosofické fakultě dlouholetý asistent historického semináře a potom úředník Universitní knihovny v Brně Jan Hanák, autor významné studie Bratři a starší z Hory lilecké (ČMM 52/1928 a 53/1929), který se zabýval slezským reformátorem Wencem, stoupencem Kašpara Swenckfelda v 16. století, a vývojem britského impéria. V brněnské universitní knihovně byla též zaměstnána Věra Bednářová (doktorát filosofie roku 1936), autorka několika prací o vývoji brněnského školství a bibliografických katalogů o Brně.

Plně obsadili absolventi brněnské univerzity Archiv města Brna. Jeho ředitel Jaroslav Dřímál (doktorát filosofie roku 1928), habilitovaný roku 1945 na filosofické fakultě z československých dějin, řídí městský archiv s výjimkou okupace od roku 1929 až dosud, vybudoval z archivu jeden z nejlepších československých ústavů toho druhu a jeho fondy ve dvou publikacích z roku 1930 a 1956 popsal a analyticky rozebral. Napsal též několik knih a přes sto studií o minulosti Brna od 12. do polovice 19. století, o vývoji moravských královských měst od konce 14. věku do roku 1526, o konečném připojení Moravy k českému státu roku 1018, o hustství na Moravě a o podílu, kterým Morava participovala na politických osudcích starého českého státu od sklonku 14. století do nastoupení Habsburků. Za jeho redakce vyšlo v letech 1959 až 1966 osm stanných svazků sborníku Brno v minulosti a dnes, věnovaných dějinám Brna a moravských královských měst, a v sedmém svazku jmenovaného sborníku je též sestavena bibliografie Dřímálových prací. V nejbližší době vyjdou dva svazky Dějin města Brna, jejichž je spoluredaktorem, a do nichž napsal kapitoly o vývoji Brna od doby historické do Bílé hory a o brněnských předměstích.²⁾

V městském archivu od r. 1935 s přestávkou za okupace až dosud působí Vladimír Burian (doktorát filosofie roku 1935). Zabýval se vývojem náboženských pomníků v Brně v letech 1570 až 1618, účastí města na českém povstání, moravským merkantilistou Pavlem Hynkem Morgenthalerem z druhé polovice 17. stol. a hospodářským vývojem Brna v první polovině 18. věku. Zaměstnanec městského

²⁾ Stav o J. Dřímálovi napsal Josef Macúček. Dějiny města Brna I již vyšly.

archivu a od r. 1939 Múseum města Brna Karel Uhl (doktorát filosofie roku 1932) publikoval mnoho drobných článků o minulosti Rajhradu se starobylým benediktinským klášterem a o některých problémech z historického zeměpisu.

Zemským archivem v Brně, brněnskou pobočkou Slovanského ústavu a Ústavu pro jazyk český prošel dnešní vědecký pracovník brněnské pobočky Historického ústavu František Matějek (doktorát filosofie roku 1937), plný editor olomouckých desk moravských z let 1480 až 1642 a autor četných prací o hospodářském vývoji na Moravě v 16. století. V zemském archivu byl několik let zaměstnán též Antonín Okáč (doktorát filosofie roku 1931), který psal o náboženských poměrech na Moravě v druhé polovině 16. věku a o ústavních sporech českého sněmu a vládní vlády před březnem roku 1848.

K brněnské historické škole může být počítána i absolventka Karlovy univerzity v Praze Vlasta Fialová (doktorát filosofie v Brně roku 1935), bývalá vedoucí historického oddělení Moravského múseu v Brně. Psala o náboženských poměrech na Valašsku v 16. století a za českého povstání a o archeologickém výzkumu v Kralovicích, městě Bible kralické. Redigovala vlastivědné časopisy Naše Valašsko v letech 1939 až 1951 a Valašsko od roku 1952 až dosud. Vědecký pracovník brněnské pobočky Historického ústavu Gracian Chaloupka se zabýval počátky Brna a některých jiných moravských měst a hospodářskou, sociální a národnostní strukturou Znojma a Uherského Hradiště ve 14. a 15. století.

Jan Křindel (doktorát filosofie v roce 1928) byl dlouholetým ředitelem Národopisného a průmyslového múseu města Prostějova a Hané. V četných krajských i dějších pojednáních osvětlil minulost Prostějova a jeho okolí, psal též o vývoji olomouckých řemeslnických cechů a v letech 1924 až 1948 redigoval osmáct svazků Ročenky Národopisného a průmyslového múseu města Prostějova.

Ve Státním archivu v Opavě působí Adolf Turek a ředitel ústavu Bohumír Indra (doktorát filosofie r. 1936 a 1945). Oba s oblibou publikují krátké vlastivědné články o severní Moravě a Slezsku a uveřejnili inventáře a popisy některých fondů ústavu, v němž pracují. Turek se kromě toho zabýval charvatskou kolonizací na jižní Moravě, dějinami Fulneka, soupisem urbářů ostravského kraje z 15. až 18. století a dějinami státních zastupitelství v českých zemích v letech 1850 až 1949 a sestavil druhý svazek průvodce po fondech opavského státního archivu. Indra si také všiml minulosti města Hranic a Hlučinska, katalogisance moderního archívního materiálu a spolupracoval na prvním svazku průvodce po archivu, který řídí.

Slezsku věnoval své nejlepší síly zesnulý ředitel Slezského múseu v Opavě Bohumír Sobotík (doktorát filosofie roku 1934). Plně budoval ústav jemu svěřený, všiml si muzejnictví ve Slezsku a na Ostravsku, byl spoluredaktorem řady sborníků o dějinách Slezska. Opavy, Ostravska a Hlučinska, za pomoci některých spolupracovníků redigoval v letech 1945 až 1954 Slezský sborník a v letech 1958 až 1965 Časopis Slezského múseu v Opavě.

V Zemském archivu v Praze zakončili na konci svého života dlouholetý asistent historického semináře filosofické fakulty Josef Šmída (doktorát filosofie r. 1931). Zabýval se brněnskými cechy v 18. století před industrializací a na počátku industrialisace Brna, obchodními styky na moravskouherském pomzei na počátku 18. věku a některými úseky českých hospodářských dějin. Adolf Zeman, profesor pedagogické fakulty v Plzni, se zasloužil o poznání minulosti Plzně od války třicetileté do počátku 19. století a psal o dějinách světoznámého plzeňského pivovarnictví.

František Dorstl (doktorát filosofie roku 1935) vyjádřil osudy valašských povstání za třicetileté války a na počátku 18. věku a sestavil dějiny umění pro potřeby umělecko-průmyslových škol, na kterých působil. MUDr. Gustav Gellner (doktorát filosofie roku 1931) dokázal, že Ladislav Pohrobek zemřel roku 1457 na morovou ránu, a publikoval základní díla o dějinách českého lékařství v 15. a 16. století. Okresní školní inspektor Emanuel Havelka (doktorát filosofie roku 1931) se v několika podnětných studiích obíral husitskými katichisami a v letech 1947 až 1949 redigoval vlastivědný časopis Hodonínska nazvaný Masarykovou stoupou. Michal Vaňáček kromě několika vlastivědných prací psal o Francouzrech na Moravě v době Velké francouzské revoluce a o vývoji požárníctví v Brně.

A konečně Angličan Robert Fritzeibon Young (doktorát filosofie roku 1936) se v mnoha vybraných knihách a studiích, psaných s nevhodným pochopením a rozhledem, zasloužil o poznání díla Jana Ámose Komenského a českých dějin 16. a 17. století ve své vlasti.

6. ZÁVĚR

Z uvedeného stručného přehledu dostatečně plyne, že působení žáků brněnské historické školy, kteří absolvovali filosofickou fakultu v letech 1919 až 1939, zabíralo úsek od 11. do 19. století, týkalo se hlavně dějin Moravy a Slezska a ukázovalo, jak obě země přispěly k politickému, sociálnímu, hospodářskému a kulturnímu vývoji starého českého státu. Doplnovalo tak vědeckou činnost brněnských vysokoškolských profesorů, kteří věnovali největší úsilí českým dějinám se zvláštním zřetelem k Moravě a k okolním zemím.

Rudolf Urbánek se zabýval 10. stoletím, legendou Kristiánovou, václavskými a ludmillskými legendami, husitskou revolucí, většinou poděbrádkým a jednoou bratrskou a vděčíme mu za srozumitelný český dějin od roku 1437 až do roku 1464, dlo základního významu pro poznání naší minulosti. František Hrubý publikoval studii o církevní správě od 10. do konce 13. věku a o hospodářských převratech koncem 15. a na počátku 16. století. Bohumil Navrátil, Julius Glücklich a František Hrubý se velmi intenzivně obírali politickými, hospodářskými a sociálními dějinami, reformací a protireformací v 16. a 17. věku, českým povstáním a válkou třicetiletou a zanechali vysoce důležité práce pro poznání doby, které věnovali své badatelské úsilí. Méně pozornosti věnovali historikové brněnské univerzity českým dějinám od druhé polovice 17. století, ale přesto se mísy dotkli poddanských poměrů, revoluce roku 1848 a politického vývoje v druhé polovině 19. věku.

Josef Macurek si všiml dějin Slovanskova a česko-polských, česko-maďarských a česko-rumunských vztahů. Patří mu též zásluha, že napsal první české vědecky pojaté dějiny Maďarů a uherského státu a Rumunska.

Ve světových dějinách máme z pera Vladimíra Groha dějiny oblasti egejské, babylonské, sýrské, izraelské, řecké a římské až do konce republiky, ve kterých se střídají analytické studie i syntetická shrnutí. Josef Macurek vyjádřil z obecného hlediska počátky uherského státu a Julius Glücklich a František Hrubý zachytili vývoj západní a střední Evropy za reformace a protireformace v 16. a 17. století a za války třicetileté.

Na organizaci vědeckého výzkumu působil Bohumil Navrátil redakcí Pramenů

k dějinám moravským a Časopisu Matice moravské, Julius Glücklich redigovaním Spisů filosofické fakulty Masarykovy university v Brně a František Hrabý účasti na redakci Českého časopisu historického. Rudolf Urbánek se zasloužil o rozvoj prací v oblasti vojenských dějin.

Je přirozené, že historikové filosofické fakulty psali do roku 1945 v duchu své doby. Obraceli se mnohem více ke starším dějinám než k historii nové a nejnovější doby a všiml si hlavně dějin politických, náboženských a kulturních, ale nevyhýbali se ani dějinám hospodářským a společenským. Vědecký zvlášť zájem o pokrokové tradice české minulosti a všem jejich následovníkům může sloužit za příklad čistota jejich vědecké práce, kritický přístup k pramenům a jejich svyetěnní zvládnutí, bezpečně zjišťování faktů, bezvýhradná pracovní poctivost, střídavost úsudku a zřetelnost poznání minulosti vtělená do mnoha set studií a knih, ve kterých se nepochybně někdy mylili, ale nikdy nezasílrali výsledky svého bádání. To, co po sobě zanechali, je úctyhodný výkon šestičlenného kolektivu a vynikající reprezentace československé vědy historické, ke které mladá brněnská universita přispěla tak významným podílem, že jí v naší historiografii pojišťuje velmi čestné místo.

BIBLIOGRAFIE

a) Část obecná

- J. Kříž*, Bibliografie vědecké práce o české minulosti za posledních čtyřicet let. Rejstřík Českého časopisu historického 1895–1934 s předmluvou Josefa Pečátka. Praha 1935.
- Bibliografie české historie za léta 1915–1941 a 1955–1963. Praha 1922–1967.
- J. Šebánek*, Rejstřík bibliografický k Časopisu Matice moravské (roč. 1–50). Brno 1929.
- A. Turek*, Rejstřík bibliografický k Časopisu Matice moravské (roč. 51–60). Brno 1937.
- O. Bauer-L. Mrázeková*, Soupis archivní literatury v českých zemích 1895–1956. Praha 1959.
- J. Goll-J. Štata*, Posledních padesát let české práce dějepisné. Soubor zpráv Jaroslava Golla o české literární historické, vydány v Revue historique v letech 1878–1906, a souhrnná zpráva Josefa Štaty za léta 1905–1924. Praha 1926.
- J. Štata*, Posledních deset let československé práce dějepisné. Soubor zpráv Josefa Štaty o československé literární historické vydávaných v Revue historique za léta 1925–1935. Praha 1937.
- J. Štata*, Histoire de Tschecoslovaquie (1931–1935). Extrait de la Revue historique, tome CLXXXI et CLXXXIV, années 1937–1938. Paris 1938.
- V. Novotný*, České dějepisectví v prvním desetiletí republiky. Praha 1929.
- 25 ans d'histoire de la République tchécoslovaque 1936–1960. Praha 1960.
- b) Část speciální k vědecké činnosti jednotlivých profesorů

1. Julius Glücklich

- Glücklich Julius. Masarykův slovník naučný II (Praha 1926), str. 1007.
- J. Charvát*, Glücklich Julius. Otvř Slovník naučný nové doby II, 2 (Praha 1933), str. 874.
- J. Weršba*, Tri jubileá Gollroy školy (Hofmann, Křofa, Julius Glücklich). Národní osvobození 1926, č. 193, 199.
- F. Hrabý*, Sedest let Julia Glücklicha. Lidové noviny z 10. května 1936.
- J. Pešek*, Jul. Glücklich šedesátníkem. Národní listy z 10. 5. 1936.
- B. Simeček*, Za zesnulým profesorem Glücklichem. ČMM 69 (1950), str. 314–322.

2. Vladimír Groh.

- J. Cejka*, K nedožitym 70. narozeninám prof. Vladimíra Groha. U 65, čís. 1–2, str. 7.
- Ča*, Na paně vědec-bojovníka. Svobodné slovo čís. 25 z 26. 1. 1965.
- J. Dřmal*, Vzpomínáme dr. Vladimíra Groha. Svobodné noviny 1 (1945), č. 109 z 30. 9. 1945.
- G. Hejzlar*, Vladimír Groh. ČMM 66 (1946), str. 98–101.
- J. Ladauský*, Za Vladimírem Grohem. Listy filologické 70 (1946), str. 1–7.
- Ing. Vladimír Groh*, Naši hrdinové 1939–1945 (Brno 1948).
- Dr. Trvalé učení paměťky prof. dr. Vladimíra Groha*. Svobodné noviny 2, čís. 442 z 21. 2. 1946.
- J. Štefl*, První popravový. Věda a život 11 (1945), str. 321–327.
- F. Třaněš*, Za profesorem Grohem. Rovnost z 27. 1. 1946, čís. 23.
- F. Štehlitz*, Vladimír Groh – nektrolog. Naše věda, roč. XXIV/1946, č. 8–10, str. 303–305.
- Opera Vladimír Groh conspectus. Sestavil C. Pruký. Měna Vladimír Groh, Opera universitatis Parkinianae Bonnensis, facultas philosophica, vol. 92 (Praha 1964).

3. František Hrabý.

- Hrabý František*, Masarykův Slovník naučný III (Praha 1927), str. 344.
- Hrabý František*, Otvř Slovník naučný nové doby II (Praha 1933), str. 1620.
- F. M. Bartoš*, Frant. Hrabý padesátníkem. Národní osvobození z 21. VIII. 1937.
- František Hrabý*, Mojimova říše 1 (1937–38), str. 31.
- „Bik“ (Z. Hájek)*, Prof. dr. František Hrabý mřev. Lidové noviny z 11. 2. 1943.
- F. Matějek*, Prof. dr. Frant. Hrabý. ČSPS 51–53 (1943–1945), str. 133–135.
- P. Mysliv*, František Hrabý. Národní obroda z 21. 8. 1947.
- V. Nešpor*, Profesor Dr. František Hrabý. Časopis Vlast. spolku musejního v Olomouci 57 (1948), str. 73–74.
- J. Radimský* v Původci po Statim archivu v Brně (Brno 1954), str. 80–91.
- F. Roušil*, Prof. Dr. František Hrabý. Zprávy památkové péče 6 (1942), str. 116.
- J. Šebánek*, František Hrabý. ČMM 65 (1943), str. 201–206.
- J. Šebánek*, Nedozité šedesátý Františka Hrabého. Svobodné noviny z 21. 8. 1947.
- J. Šebánek*, Historie Moravy. Litovel 1947.
- J. Šebánek*, Nedozité sedmdesátý Františka Hrabého. Svobodné slovo z 22. 8. 1957.
- J. Šebánek*, Nedozité jubileum historikovo. Rovnost z 22. 8. 1967.
- J. Šebánek*, Dvě jubilea Františka Hrabého. Archivní časopis 1966, str. 48–49.
- J. Štata*, Za Františkem Hrabým. Naše věda, roč. XXIII/1944, čís. 3–4, str. 37–47.
- Prof. dr. František Hrabý zemřel. Den ze 14. 2. 1943.

4. Josef Mačurek.

- J. Dřmal*, Prof. Josef Mačurek padesátníkem. ČMM 70 (1951), str. 220–223.
- B. Čerešník*, 60 let profesora Mačurka. Slovácko 1961, str. 138.
- V. Fialová*, Prof. dr. Josefa Mačurkovi k šedesátinám. Valašsko 8 (1959–1961), str. 92–94.
- F. Hájek*, K šedesátinám prof. dr. J. Mačurka. Slovník Matice moravské 80 (1961), str. 309–313.
- ph- (P. Horný)*, Profesor Mačurek šestdesátročný. Historický časopis 9 (1961), str. 175.
- M. Rejtný*, Josef Mačurek jako historik Slezska. Slezský sborník 59 (1961), str. 88–95.
- M. Vach*, K šedesátinám prof. J. Mačurka. ČSPS 69 (1961), str. 39–40.
- V. S.* 60 let prof. dr. Josefa Mačurka. Rovnost z 1. IV. 1961.
- Bibliografie prací prof. dr. Josefa Mačurka. Sestavil M. Rejtný ke dni 31. 12. 1960. Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, roč. X (1961), řada historická (C), č. 8, str. 551–557.

5. Bohumil Navrátil.

- Navrátil Bohumil. Otvř Slovník naučný 18 (Praha 1902), str. 6.
- J. Matoušek*, Navrátil Bohumil. Otvř Slovník naučný nové doby IV, 2 (Praha 1936), str. 475.
- Navrátil Bohumil. Masarykův Slovník naučný V (Praha 1931), str. 71.
- Dr. Bohumil Navrátil*. ČCH 6 (1900), str. 404.
- O. Čalčík*, Sedest let prof. Bohumila Navrátila. Lidové noviny z 21. 2. 1930.
- A. Vavroušková*, Sedest let prof. Bohumila Navrátila. Časopis archivní školy 7 (1930), str. 123.
- J. Borovická*, Bohumil Navrátil zemřel. Lidové noviny z 3. 7. 1936.
- J. Dřmal*, Za Bohumilem Navrátilem. Čas. arch. školý XII–XIV (1938), str. 1–10.

PŘÍSPĚVEK K DĚJINÁM BRNĚNSKÉHO ŠKOLSTVÍ

Počátky dívčího středního školství v Brně

Roku 1968 uplynulo 60 let od otevření prvního dívčího gymnasia v Brně a 100 let od narození jeho zakladatelky Zdenky Wiedermannové-Motyčkové. Tato výročí připomínají význačné období kulturních dějin Brna před 1. světovou válkou, jak po stránce brněnského školství, tak po stránce počátků brněnského ženského hnutí. Počátky vyššího studia dívčího v českém Brně spadají do let 1886 až 1910. Byla to doba, kdy se v našich zemích uprevňovalo třídní uvědomění a prohlubovalo se uvědomění žen. Projevem pokrokového smýšlení brněnských žen bylo, že zakládaly ženské spolky se zaměřením sociálním, kulturním a školským. Na úseku školstvem se tento pokrok projevil založením dívčích průmyslových škol Vesmíňých, jejichž cílem bylo poskytnout brněnským dívkám výkonu pro výdělečnou činnost. Ale po r. 1900 pronikaly do Brna z Čech i z ciziny zprávy o dalších požadavcích žen. Tyto požadavky však souvisely s novým uspořádáním života žen a celé tehdejší společnosti. Ženy požadovaly vysokoškolské vzdělání, volební právo, hospodářskou rovnocennost a to, co bylo dlouho nejméně chápáno, duševní nezávislost. Tyto požadavky se dotýkaly kapitalistického uspořádání rakouské monarchie a jejich uskutečňování naráželo na pevnou škálu, představek náboženských i společenských, od nichž se v té době nedovedla odpoutat značná část i pokrokových mužů i žen. Jaké potíže se stávaly v cestě prosazování pokrokové myšlenky, dovědčunje usílí o vybudování prvního dívčího gymnasia v Brně.

L Y C E U M

Stav vyššího dívčího školství v českém Brně do r. 1900 byl velmi neutěšený. Byly zde jen školy, vyráběvané Vzdělávacím spolkem Vesnou a dívčí pedagogium. Vesna vyráběla šestitřídní Vyšší školu dívčí, jejíž součástí byla dívčí škola měšťanská, jediná v Brně, a školy průmyslové. Tyto školy ovšem mohly pojmut jen nepatrnou část brněnské dívky mládeže, ostatní dívky musly navštěvovat školy německé. Tento stav dívčího školství české obyvateľstvo Brna těžce neslo a vítáno snahy, které se od 90. let 19. století šířily v celém rakouském mocnářství.

Kritizovalo se tehdy veškeré střední školství rakouské a ozývaly se hlasy po zvýšení vzdělání žen. Cílem dívčího vzdělání ve všech evropských státech téhdy bylo studium vysokoškolské a proto se snahy po zvýšení dívčího vzdělání v Ra-

- F. Doornik v Revue d'histoire ecclesiastique 33 (1937), str. 685.
 J. Hanák, Bohumil Navrátil. Naše věda 17 (1936), str. 254-256.
 J. Macháček, Bohumil Navrátil (21. II. 1874-2. VII. 1936). Ročenka Masarykovy university v Brně 17 (1936), str. 43-54, Rovněž zvláštní otisk. Brno, b. 1. (1937), 11 str.
 J. Prokeš, Bohumil Navrátil. ČMÚ 110 (1936), str. 318-320.
 O. Odlotílek, Bohumil Navrátil. ČCH 42 (1936), str. 641-642.
 O. Odlotílek, Bohumil Navrátil. ČMÚ 60 (1936), str. 417-454.
6. Rudolf Urbánek.
- F. M. Blatný, Rudolf Urbánek šedesátníkem. Prager Presse 7. IX. 1937.
 Dostál J., Rudolf Urbánek šedesátníkem. České Slovo ze 7. IX. 1937.
 Dostál J., Rudolf Urbánek šedesátníkem. Prázecké Noviny ze 7. 9. 1937.
 ský /O. Ferkký/, Rudolf Urbánek šedesátníkem. Zprávy voj. útava vědeckého, píl. Vojenské rohlady 1937, říjen, 3.
 J. Pleškani, Dr. Rudolf Urbánek. ČSPS 45 (1937), str. 142.
 J. Pašek, Rudolf Urbánek šedesátníkem. Národní listy ze 7. 9. 1937.
 sŠestátní, Rudolf Urbánek šedesátníkem. Národní Politika ze 7. 9. 1937.
 StrŠestátní, Rudolf Urbánek šedesátníkem. Důstojnické listy z 9. 9. 1937.
 StrŠestátní, Rudolf Urbánek šedesátníkem. Vojensko-historický sborník 1937-2, str. 198-199.
 Rudolf Urbánek šedesátníkem. Legie z 16. 9. 1937.
 V. Břtan, Životní dílo významného historika. 70 let universního profesora Dr. Rudolfa Urbánka. Slovo národa, roč III (1947), ze 7. 9. 1947.
 J. Dřmal, Profesor Urbánekovi k sedmdesátinám. Svobodné noviny 3 (55), (1947), č. 209 ze 7. 9. 1947.
 L. Rosák, K sedmdesátinám univ. prof. dr. Rudolfa Urbánka. ČSPS 56 (1948), str. 65-66.
 Sedmdesátiny českého historika. Čin ze 7. 9. 1947.
 J. Dřmal, 73 let prof. Rud. Urbánka. ČMÚ 71 (1952), str. 168-170.
 J. Dřmal, Osmdesáté narozeniny prof. dr. R. Urbánka. Svobodné slovo 13 (1957), č. 215 ze 7. 9. 1957.
 K., Akademik Rudolf Urbánek osmdesátníkem. Literární noviny ze 7. 9. 1957, str. 2.
 F. Kuttan, Osmdesát let Rudolfa Urbánka. ČSPS LXV (1957), str. 129-132.
 B. Šindalčí, K osmdesátce akademika Rudolfa Urbánka. ČMÚ LXXVI (1957), str. 165.
 V. M. Š., Nesor našeho vojenského dějepiscvi. Historie a vojenství 1958, str. 313-314.
 T. C. Zelnka, Osmdesát let a Rudolf Urbánek. Křesťanská revue XXIV (1957), str. 198-200.
 F. M. Břtan, Za akademikem R. Urbánkem. Kosmické jiskry 9, VIII 1962, str. 4.
 J. Dřmal, Akademik Rudolf Urbánek. Vzpomínání posmítenne. Sobotka 17 (1962), str. 499-501.
 K. Heek, Profesor Rudolf Urbánek. Úmrtí akademika Rudolfa Urbánka. ČSPS 70 (1962), str. 168.
 J. KlŠestátní, Úmrtí akademika Rudolfa Urbánka. ČSPS 70 (1962), č. 31, str. 2.
 Ks, Zemel akademik R. Urbánek. Literární noviny 11 (1962), č. 31, str. 2.
 J. Mareš, Akademik Rudolf Urbánek. (7. IX. 1877-26. VII. 1962). Věstník Československé akademie věd 72 (1962), str. 563-565.
 J. MŠestátní, Úmrtí akademika Rudolfa Urbánka. Dějiny a současnost 4 (1962), č. 9, str. 11.
 J. Mareš, Za Rudolfem Urbánkem. Brno v minulosti a dnes 5 (1963), str. 245-251.
 J. Špetáček, Za akademikem Rudolfem Urbánkem. Zprávy Československé historické společnosti 5 (1962), str. 87-88.
 B. Šindalčí, Za akademikem Rudolfem Urbánkem. Československý časopis historický 10 (1962), str. 629-632.
5. Harrison Thomson, Rudolf Urbánek, 1877-1962. Journal of Central European Affairs 22 (1963), str. 498-499.
 Bibliografické prací akademika Rudolfa Urbánka. Seřadil K. Chyba. R. Urbánek, Z husitského věku (Praha 1957), str. 275-289.

Knihovna FF MU REVIZE DK

257/R188539

BRNO

V MINULOSTI A DNES

*Sborník příspěvků
k dějinám a výstavbě Brna*

IX

Brno 1970

NÁKLADATELSTVÍ BLOK BRNO